

Дуда Маргарита Юріївна
студентка факультету
соціально-психологічної
освіти та управління

Науковий керівник – к.ю.н., доц. Талдикін О.В.

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

КРИПТОКРАТІЯ

Проблема існування прихованої влади є недостатньо дослідженою не вважаючи те, що такий вид влади тримає свою популярність ще з давніх часів.

Сутність поняття влади відображають слова Шляхтун П.: «Влада є складним за сутністю й багатоманітним за формами вияву явищем суспільного життя. Існує багато різних концепцій і визначень цього поняття. За вихідне й найпростіше можна взяти визначення влади як вплив однієї частини суспільства (індивіда, групи, організації тощо) на поведінку іншої у бажаному для себе напрямі. Уже з такого елементарного визначення видно, що влада є відношенням, отже, передбачає наявність двох сторін. Будь-яке відношення є взаємодією його сторін. Основною особливістю владного відношення є переважний, визначальний вплив однієї його сторони на іншу. Тому сторону з переважним впливом доцільно називати суб'єктом, а сторону, яка цього впливу зазнає, — об'єктом владного відношення. Суб'єктами влади можуть бути індивіди, соціальні групи, організації тощо. Очевидно, що влада не є властивістю не тільки об'єкта, а й суб'єкта. Вона виступає саме як відношення між ними і не існує як без суб'єкта, так і без об'єкта» [1].

Взагалі «Влада, володіння — це одно корінні слова, що співпадають за суттю, а це означає, що владу, як і майно, можна втрачати, передавати, одержувати і ділити. Разом з тим, влада може розглядатися і як функція, і в цьому випадку вона вже не може бути монополізована однією особою. Більше того, функція починає підноситися над людьми, робить їх заложниками структурних відносин, які зумовлюються навичками і традиціями політичної взаємодії. Влада ніби відчужується, стає "личиною", і особистість в цьому випадку просто грає певну роль»[2].

Існує багато видів влади. Залежно від засобів здійснення владу поділяють на політичну, сімейну, економічну, соціальну, духовно-інформаційну тощо. Однак, приховану владу більш доречно розглядати передусім в політичній площині.

За Рудичем Ф., «Політична влада – це здатність і можливість однієї особи, групи людей здійснювати визначальний вплив на політичну діяльність і поведінку громадян та їхніх об'єднань за допомогою різноманітних засобів: волі, авторитету, права, насильства. Суть політичної влади визначають її функції: формування політичної системи суспільства; управління справами суспільства й держави; створення відповідного типу правління, режиму й, зрештою, державно-політичного устрою суспільства. Важливим компонентом політичної влади є культура влади — форма соціальних відносин, які полягають у обмеженні примусу й переході до застосування в управлінні авторитету та традицій. Культура влади ґрунтується на законі й авторитеті у громадян, на правовій ідеї» [3].

Політична влада може мати як публічний так і прихований механізм реалізації впливу на суспільство чи інше джерело. На мою думку, криптократія надає повне співвідношення влади з прихованою формою впливу.

«Криптократія (гр. *kryptos* – «таємний, прихований») – форма неконвенційної тіньової політичної влади, що своєю діяльністю спростовує працездатність офіційної державної влади. Друге значення криптократії – тіньовий уряд як явище, згідно з яким влада фактично належить групі осіб, що не афішує свою справжню роль у суспільстві та здійснює управління таємно.

Разом з тим, потрібно зазначити, що прихований характер політичної влади слабо залежить від домінування тієї, або іншої політичної ідеології в суспільстві. Криптократія визначає не ідеологічну основу політичної сили, а сукупність методів, способів та шляхів реалізації влади латентними прихованими суб'єктами, яких у свою чергу слід відрізнити від носіїв влади [4; с.17].

На думку інших учених, криптократія – це прихід до влади представників поліцейських і спеціалізованих структур. Це своєрідна еволюція марсократичної системи (марсократія – найбільш давня і така, що до цього часу зберігається й удосконалюється, система управління співтовариствами. Її основна управлінська особливість – ґрунтування на пріоритеті сили як центру й джерела адміністративної та ідеологічної влади), що постала як реакція, як системне становлення та управлінська зрілість спецслужб» [5].

Отже, приховану або «тіньову» владу слід відносити до виду криптократії. Криптократія - це

здатність певної соціальної групи, так званої «еліти», володіти монопольним правом на владу, управляти та реалізовувати власну волю в державі закритим та непрозорим шляхом. Втім, криптократія не обов'язково має бути прихованою.

«Для одних влада — особливого роду вплив, для інших — здібність до досягнення певної мети, для третіх — можливість використання тих або інших засобів, для четвертих — особливі відносини між керованим і керівником.» [2]

Криптократія є досить прибутковим та самоокупним типом влади. Через те, що:

- 1) Чим більший державний апарат, тим важче його утримувати й прогнати.
- 2) Чим більший апарат криптократії, тим легше його утримувати й прогнати [5].

Сутність криптократії проявляється в тому, що влада в державі не належить демократично обраним органам влади. Вона не належить ні парламенту, ні уряду, ні найвищій посадовій особі. Влада належить «таємному уряду».

Таємний уряд буцімто є головним, і саме він визначає політичний курс. Частий атрибут тіньового уряду – це його безпосередній зв'язок зі спецслужбами і таємними товариствами. Такий тіньовий уряд зберігає безліч таємниць і несе відповідальність за різні страхітливі події та явища.

Грошові фонди тіньового уряду, за низкою версій, складаються з коштів, «загублених» у надрах державного бюджету, а також прибутків від незаконних торговельних обороток [5].

Як відомо, політичне керівництво – це діяльність основного суб'єкта політичної влади з визначення основної мети, основного напрямку руху, основних цілей, вирішення кадрових питань, визначення пріоритетів, здійснення загального контролю. Суб'єкту керівництва не обов'язково взаємодіяти з кінцевим безпосереднім виконавцем. Тому може виникнути ситуація, коли маси підпорядковуються, не знаючи того, хто є справжнім господарем становища, останній же зовсім не потребує, щоб його знали як основного суб'єкта влади. Це і є криптократія – таємна, прихована влада.

Саме тому таємні правителі, якщо вони і є, перебувають точно там же, де і чинна влада, більше того – складаються з тих же людей. Просто, окрім офіційних відносин, їх пов'язують ще й відносини іншого порядку – співництво. Тобто «таємна влада» – це не паралельна система влади, а «система, намальована на системі». Таємну владу найкраще приховувати в середині чинної.

Втім, існують чинники, які сприяють розширенню криптократії:

- 1) Слабкі механізми контролю над виконанням бюджету й використанням бюджетних коштів і міжнародних кредитів.
- 2) Збереження за державною власністю значної переваги в стратегічних галузях економіки.
- 3) Недоступність інформації про авторство законів і підзаконних актів, а також про результати голосувань депутатів різних рівнів
- 4) Монополізм держави в інформаційному просторі
- 5) Наявність привілеїв у державній бюрократії порівняно з іншими верствами населення, відсутність правових норм про опозицію і соціальне партнерство
- 6) Відсутність жорстких норм і спеціалізованих структур у боротьбі з корупцією
- 7) Партійна неструктурованість влади, незрілість інститутів цивілізованого громадянського тиску на владу [6].

Таким чином, подолання названих вище та інших причин виникнення й «процвітання» криптократії сприятиме побудові в нашій країні відкритого громадянського суспільства, оскільки активне, впливове і розвинене громадянське суспільство є важливим елементом будь-якої демократичної держави та відіграє одну з ключових ролей у впровадженні нагальних суспільних змін і належного врядування, в управлінні державними справами і вирішенні питань місцевого значення, розробленні й реалізації ефективної державної політики в різних сферах, утвердженні відповідальної перед людиною правової держави, розв'язанні політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем.

1. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Навчальний посібник. Київ: Либідь, 2005. 576 с.

2. Подольська Є.А., Подольська Т.В. Соціологія: 100 питань – 100 відповідей. Київ: Інкос, 2009. 35 с.

3. Талдикін О. В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми і таблиці: Навч. посібник / О. В. Талдикін. Дніпро. Дніпропр. держ. універ. внутр. справ, 2020. 164 с.

4. Рудич Ф. Політична влада і опозиція в Україні: методологічний контекст. Вісн. 17/2013. С. 18-21

5. Лопушинський І. П., Акимченков О. В. Криптократія (тіньова влада) як протиположна публічній владі. *Теорія та історія державного управління*. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування 2016 № 2.

6. Гелей С. Д. Політологія [текст]: навч. посіб.: 8-ме вид., перероб. та доп. / С. Д. Гелей, С.М.Рутар. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. 348 с.